

Kolonyanın İşlevi: Dünü ve Bugünü*

The function of Eau de Cologne: From Past to Today

Bilge Sözen Şahneⁱ, Leyla Yumrukayaⁱⁱ, Selen Yeğenoğluⁱⁱⁱ

ⁱDr.Öğr.Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği AD., <https://orcid.org/0000-0003-0746-8303>

ⁱⁱAraş.Gör. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği AD., <https://orcid.org/0000-0002-3382-2794>

ⁱⁱⁱProf.Dr., Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Eczacılık İşletmeciliği AD., <https://orcid.org/0000-0002-5217-8797>

ÖZ

Amaç: Bu çalışma kapsamında, kültürel olarak kullanımının yanı sıra, sağlıkla ilgili tüketimi COVID -19 pandemisi sürecinde sıkça gündeme gelen bir ürün olan “kolonya”nın tarihsel süreçteki gelişiminin, hem literatür hem de Türkiye’nin en eski üreticilerinden Sabahattin Tuncer’le yapılan derinlemesine görüşme bulguları doğrultusunda ortaya konması amaçlanmıştır.

Yöntem: Kolonya ile ilgili yapılan literatür taramasına ek olarak, gerçekleştirilen derinlemesine görüşme ve kaynak incelemesi doğrultusunda içerikte yer alan ilgili kelimelerin sıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, elde edilen bulgular tematik olarak sınıflandırılarak sunulmuştur.

Bulgular: Derinlemesine görüşmeden (DG) elde edilen bulgular ve incelenen kitap bölümünde (KB) “kolonya”dan (%1,39 DG - %2,23 KB) sonra, sıklık açısından “koku”nun (%1,1 DG - %2,05 KB) geldiği görülmektedir. Hem görüşme hem de ilgili kitap bölümü; kolonya özelinde incelendiğinde; Tuncer’in ve ailesinin kolonyaya verdiği emek, kolonyanın üretim süreci, önemi ve kullanımı temaları ortaya çıkmaktadır.

Sonuç: Kolonyanın bugüne gelmesini sağlayan kişilerin gösterdikleri çabalarla, geleneksel değerine sahip çıkmak mümkün olmuş; özellikle toplumsal önem taşıyan olaylarda, temizlik alanında farklılaşan özelliği ile bu değer daha ileriye taşınmıştır. Gelecek dönemlerde, ürün ve marka çeşitliliğinin ve gelişen çalışmaların etkisiyle gerek Türkiye’de gerek dünyada, kolonyanın daha sık adı duyulan bir ürün olacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Kültür, COVID-19, Dezenfektan, Kolonya, Görüşme

ABSTRACT

Objective: In this study, it is aimed to present the historical development of cologne through literature research and findings from indepth interview with Sabahattin Tuncer, who is one of the oldest manufacturers in Turkey, with cultural heritage and as well as health-related use during the COVID-19 pandemic.

Method: In addition to the literature search on cologne, the frequency of words is determined that is used in indepth interview and book review. Besides, these findings are classified thematically.

Findings: Findings obtained from indepth interview (DI) and book review (BR) have shown that following the “cologne” (%1.36 DI – %2,23 BR), “fragrance” is the second frequent word. It is revealed that both in the interview and the relevant book chapter; when examined specifically for cologne; it is seen that the great effort of Mr. Tuncer and his family, production process, and use of cologne as themes.

Discussion: Thanks to the efforts of the people who have made cologne to its present day, it has been possible to protect its traditional value, especially in socially important events, this value has been carried forward with its differentiating feature in the field of cleaning. In the future, with the effect of the product and brand diversity and the developed studies, we believe that cologne will be more often heard both in Turkey and in the world.

Keywords: History, Culture, COVID-19, Disinfectant, Cologne, Interview

* *Lokman Hekim Dergisi*, 2021; 11 (2): 195-203

DOI: 10.31020/mutfd.865118

e-ISSN: 1309-8004, ISSN 1309-761X

Geliş Tarihi – Received: 20 Ocak 2021; Kabul Tarihi - Accepted: 17 Mart 2021

İletişim - Correspondence Author: Bilge Sözen Şahne <bilgesozen@yahoo.com>

Giriş

Koku alma, insanların dünya ile ilk bağlantısını sağlayan duyularındandır. Çoğunlukla temizliğin simgesi sayılan kokular, ilk başlarda ortamın havasını temizlemek amacıyla, zaman içerisinde ise bedeni güçlendirmek ve zihni canlandırmak için kullanılmıştır.¹

Günümüzde olduğu gibi, antik kültürlerde de iyi görünmenin ve hoş kokmanın önemli bir yerinin olduğu bilinmektedir.² Eski Mısır'a kadar uzanan "güzel koku"nun tarihi, insanlık tarihiyle birlikte, pek çok aşamadan geçmiş ve vazgeçilmez tüketim unsurlarından biri haline gelmiştir. Koku kullanımının tarihçesiyle ilgili kaynaklar incelendiğinde, Eski Mısır ve Yunan'da koku ve kozmetik ürün tüketiminin yaygın olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.³⁻⁵

Parfüm kelime olarak "per" ve "fumus" sözcüklerinden oluşmuştur ve "dumanın içinden" anlamı taşımaktadır. Parfüm kullanımı, Eski Mısır ve Mezopotamya'da ortaya çıkmış, daha sonra eski Romalılar ve Persler tarafından geliştirilmiştir. Sonrasında da kullanılmaya devam edilmiştir.⁶

Farklı kültürlerde kullanılan kokularla ilgili örnekler İslam Tıp Tarihi'nde de rastlanmaktadır. Örneğin, İslam Tıp Tarihi'nin en önemli isimlerinden İbn-i Sina'nın, vücudu ve ortamı kokulandırmak için kullanılan gül suyunun distilasyonunun öncülerinden olduğu bilinmektedir.^{1,7,8}

1300'lü yıllara gelindiğinde ise, Arnaldus Villanovus (Arnold von Villanova, Arnaldus de Villa Nova) isimli bir kişinin, saf alkol elde etmesinin ardından, kokulu sular da ürettiği belirtilmektedir.⁹ Avrupa'nın parfüm hikayesinin kökeninin, XV. yüzyıla kadar uzandığı bilinmektedir.¹⁰ "Eau Hongroise" (Macar Suyu) ve "Eau D'Ange" (Melek Suyu) olarak anılan bu sular, formülasyonu bilinen ilk kokulu su karışımları olarak kabul edilmektedir.^{9,11}

Rönesans dönemiyle birlikte, kokulu suların kullanımının artması neticesinde, bu suların yapımında yer alan kokulu maddeler dünya pazarlarında (Floransa, Venedik, Paris, Londra ve Köln) yaygınlaşmaya başlamıştır. Aynı döneme denk gelen yıllarda eczacılık tıptan ayrılmış, eczaneler de ilacın yanı sıra "İtiryatın Beşiği" haline gelmiştir.⁹

Dünyada ve Ülkemizde Kolonyanın Tarihçesi

Kolonyalar (Eau De Cologne – Köln Wasser – Toilet Waters), "esansların sulandırılmış etil alkoldeki çözeltiler" olarak tanımlanabilmektedir.⁹ Türk Dil Kurumu'nun "*İçinde limon, lavanta, tütün vb. bitkilerin yağı bulunan, hafif kokulu alkollü bir madde*" olarak tanımladığı kolonya; çok eski tarihlerden bu yana kullanılan ve çeşitli oranlarda alkol ve esans karışımı içeren bir parfüm çeşididir. Parfümler %10 -25 oranları arasında esans içerirken, kolonyalar %2-6 oranlarında esans içerirler.¹²

İtalya'dan Almanya'ya gelerek, mesleklerini Köln'de sürdüren Giovanni-Maria Farina ailesi, "Eau Hongroise", Eau D'Ange" gibi isimlerin yanı sıra, "L'Eau de Admirable" (İlginç Su) diye bilinen ve kolonyanın kökenini oluşturan ürünlerini geliştirerek, "Aqua Cogniensis" adıyla satışını yapıp, bu ürünü bütün dünyaya yaymıştır.^{8,9,13}

İlk geliştirildiği yıllarda kozmetik özelliklerinden ziyade, tıbbi özellikleri için kullanılan kolonya; portakal çiçeği, bergamot ve limondan oluşan formüllerle sindirim sistemi rahatsızlıklarında ve aynı zamanda antiseptik özelliği nedeniyle, yara temizliğinde kullanılmıştır.¹⁴ Bununla birlikte, 1727 yılında Köln Tıp Fakültesi tarafından tıbbi olarak kabul edilmiştir.¹⁵ Zorlu piyasa koşullarına ayak uydurmaya çalışan birçok üretici, kolonyalarının çeşitli rahatsızlıklara iyi geldiğini belirten (örneğin kokusunun baş ağrısını geçirebileceği veya birkaç damla içen yaşlılarda kalp atışını yavaşlatabileceği gibi) etiketler kullanmıştır.¹⁶

Kozmetik ve kolonya üretiminin temelinde yer alan bitkilerin yetiştirilmesi, söz konusu sanayinin var olduğu dönemden beri büyük önem taşımıştır. İtalya, Fransa, Cezayir, İspanya ve Filistin'de başlayan bitki üretimi, sonraları Akdeniz Havzası'nın sınırlarından aşarak, Güney Amerika ve Uzak Doğu ülkelerine yayılmış, elverişli iklim koşulları, insanlarca sağlanan bakım, koruma, çoğaltma, hasat gibi verim artırıcı işlemlerle, faydalanılan bitkilerin üretimi gitgide artmıştır.⁹ Ancak parfüm yapımında kullanılan maddelerin sadece doğal yollardan değil, kimyasal yöntemlerle de elde edilmesiyle, kimya endüstrisi de parfüm ve kolonya sanatına dahil olmuştur.¹⁷

Osmanlı'da ilk kolonya üretimi XIX.yy'da Ahmet Faruki tarafından gerçekleştirilmiştir. "Faruki Kolonya Suyu" ismiyle piyasaya çıkmış ve daha sonra ticari ismi "Faruki Kolonyası" olarak değişmiştir.¹⁸

Ülkemizde eczacıların yerli kolonya üretimi, eczanesinde kolonya üreten Ethem Pertev ile başlamıştır. Daha sonra Halep Eczanesi'ni açan Beşir Hamdi Bey, eczaneye bağlı olarak kurduğu "Beşir Kemal Bey Eczanesi Laboratuvarı"ni oluşturmuştur. Bu laboratuvarıda ilaçların yanı sıra "Beşir Kemal Kolonyası" üretimini de yapmıştır. Benzer şekilde, İzmir'de "Kanaat Eczanesi"ni açan Süleyman Ferit Eczacıbaşı, müstahzar üretimine başlamıştır. Daha sonra ilaç imalathanesini kuran Süleyman Ferit, ürettiği kolonyalarla üne kavuşmuş ve kendi ürünü olan "Altın Damlası" isimli kolonya İzmir'in simgesi haline gelmiştir.¹⁵

Geçmişten günümüze dünyanın pek çok yerinde kullanılan kolonya, ülkemizde sık tüketilen kozmetik ürünler arasında yer almaktadır. Osmanlı'dan bu yana kolonya, Türk misafirperverliğinin ve sağlığın göstergesi olarak anılmış ve Türkiye'nin ulusal parfümü olarak adlandırılmıştır. İncir çiçeği, yasemin, gül veya turuncgil aromaları içeren kolonyalar geleneksel olarak yerlerini almıştır. Kolonyalar evlerde, hastanelerde, restoranlarda veya dini törenlerde kullanılmaktadır.¹⁹

Ülkemizde, 1900'lerden sonra başlayan ve Cumhuriyet'in ilanından sonra gelişen pek çok alan arasında kolonya sanayi de yer almaktadır. 1930'larda şeker fabrikalarının alkol üretimine geçmesiyle kolonya üretimi de hızlanmıştır. Genç Cumhuriyet ile üç önemli şehirde adını duyuran firmalar ise şunlardır:

- İstanbul'da; Hasan Ecza Deposu, Necipbey, Ethem Pertev, Evliyazade Nurettin.
- İzmir'de; Eczacı Süleyman Ferit.
- Ankara'da; Ömer Nail ve Eyüp Sabri.⁶

Günümüzde, 100 civarında ülkeye Türkiye'den kolonya ihracatı devam etmektedir.²⁰ Halen üretilen kolonyalardan bazılarının kısa tarihçeleri şu şekildedir:

- Selin Kolonyası: Eczacıbaşı'nın 1900'lü yılların başında "Altın Damlası" ile başlayan kolonya yolcuğu, 1980'de "en iyi kolonyayı üretmek" ilkesiyle devam etmiş ve marka "Selin" ismi ile günümüze dek gelmiştir. Limon kolonyası ile birlikte, lavanta kokusunu da ürün yelpazesine ekleyen firma, halen farklı kokularla piyasada yer almayı sürdürmektedir.²¹
- Rebul Kolonyaları: 1895 yılında, Beyoğlu'nda Jean Cesar Reboul tarafından kurulan Grande Pharmacie Parisienne (Büyük Paris Eczanesi), 1938 yılında lavanta kolonyası ile kolonya üretimine başlamıştır. Eczane'nin 1938 yılında Ecz. Kemal Müderrisoğlu'na devredilmesi ile birlikte, kolonya üretimi devam etmiştir. Günümüzde hem yurt içi hem yurt dışı piyasada faaliyetlerini sürdüren firma, pek çok farklı ürün seçenekleri sunmaktadır.²²
- Eyüp Sabri Tuncer Kolonyaları: 1920'lerde Ankara'daki mağazasında, müşterilerine pek çok farklı ürünle hizmet veren Eyüp Sabri Tuncer'in 1930'ların başında fiyatlarının şeffaflığını göstermek için hazırladığı ürün kataloğunda kolonya kuponlarına da yer vermesiyle birlikte dikkat çekmiştir. 1950 sonrasında, oğlu Sebahattin Tuncer'in girişimleriyle yurt dışından esans getirilmesi ile birlikte, ürün çeşitliliğini arttıran firma, 2000'li yıllarla birlikte gerek ürün çeşitliliği gerekse yaptığı tanıtımlarla dünya çapında ürünlerini tüketicilere ulaştırmaktadır.²³
- Pe-Re-Ja Kolonyaları: 1956 yılında Bomonti'de Pepo Yasef tarafından üretilmeye başlanan Pe-Re-Ja Kolonyaları, 1960 sonrasında, temeli su yerine kolonya dökerek atılan kendi üretim tesislerinde faaliyetlerine devam etmiştir. Sonraki yıllarda Özer Sezer Susesi tarafından devralınan firma, yeni geliştirdiği ürünleri de hem yerli hem yabancı piyasadaki müşterilerine ulaştırmayı sürdürmektedir.^{24,25}

COVID-19 Pandemisi ve Kolonya

COVID-19 pandemisi sürecinde maske, mesafe ve hijyenin hastalıktan korunmadaki önemi sıkça dile getirilmektedir. Bu bağlamda, kolonya en kolay erişilebilen dezenfektanlardan biri olarak gündeme gelmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2019'da yayınlanan Temel İlaç Listesi'nde ise, %80 etil alkol veya %70 izopropil alkol içeren çözeltiler dezenfektan sınıfında yer almaktadır.²⁶ Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi'nin, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi'nin Sağlık Hizmetleri'nde "El Hijyeni" başlıklı raporunda da alkol bazlı el losyonları; ellerdeki canlı mikroorganizmaların sayısını azaltmak için tasarlanmış ve %60-95 oranında alkol içeren preparatlar olarak tanımlanmaktadır.²⁷ Ayrıca aynı merkez, etil alkolün %60 – 80 konsantrasyonlarında birçok bakteriyi öldürmesinin yanı sıra potansiyel bir virüsidal etkisi olduğunu belirtmiştir.²⁸

Bu çalışmada, Türk kültüründe önemli bir yeri bulunan kolonya kullanımının, COVID-19 pandemisinde yoğun bir şekilde gündeme gelmesiyle birlikte, ürünün tarihçesinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, tarihçenin yanı sıra, ülkemizde kolonya üretimi denince akla gelen ilk isimlerden olan Sabahattin Tuncer ile 2013 yılında yapılan görüşme, kavramsal çerçeve temelinde ele alınarak sunulmaktadır.

Yöntem

Çalışma kapsamında, 19.04.2013 tarihinde, Eyüp Sabri Tuncer'in oğlu ve Eyüp Sabri Tuncer Kolonyalarının eski yönetim kurulu başkanı Sabahattin Tuncer ile görüşme yapılmıştır. Bu görüşme öncesinde, kendisi ile iletişime geçilerek, çalışmanın amacı açıklanmış, ses kaydı ve fotoğraf çekimi yapılacağı belirtilmiştir. Tuncer, ses kaydı ve fotoğraf alınmasına, bunların da kolonya ile ilgili çalışma kapsamında kullanılmasına izin vermiş, 1996 yılında kendi yazdığı kitabı⁹ da konuyla doğrudan ilgili bir kaynak olarak paylaşmıştır. Fotoğraf, ses kaydı ve verdiği kaynaklar görüşme sonrasında kendisine iletilmiştir. Sabahattin Tuncer'in 2016 yılındaki vefatı nedeniyle, çalışmanın son haliyle ilgili değerlendirmesinin alınamamış olması, çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada yer alan yapılandırılmamış görüşmede, önceden hazırlanmış soru çerçevesi bulunmamaktadır. Bu tarz görüşmelerde, araştırmacılar önceden belirlediği alanlara yoğunlaşmayı hedeflemektedir. Duyarlayıcı görüşmeye göre, konuların belirlenmiş olması nedeniyle, daha yapılandırılmış olarak değerlendirilmektedir.²⁹

Elde edilen bulguların güvenilirliğinin artırılması ve yanlılığın ortadan kaldırması amacıyla, nitel veri sayısallaştırılmıştır.²⁹ Bu analizle anlam maddelerinin sınıflanması ve frekanslarının belirlenmesi mümkün olmuştur.³⁰ Kolonya ile ilgili kelimelerin kullanım sıklığı belirlenerek, kategorik analiz yapılmıştır.

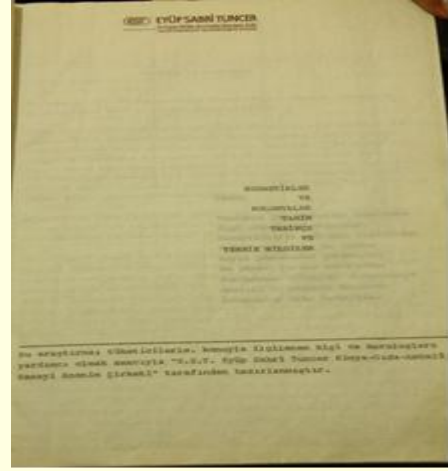
Hem görüşmede hem de kitapta incelenen bölümlerdeki sözcük sıklıklarından yola çıkarak yapılan içerik analizi ile Sabahattin Tuncer'le yapılan görüşmede ve kitabında vurgulanan noktalardan oluşan temalar doğrultusunda, kolonya üretimi süreci, kolonya-sağlık ilişkisi çerçevesinde konu ele alınmıştır.

Bulgular

1923'te Eyüp Sabri Tuncer tarafından kurulan ve "Cumhuriyet'in Kokusu" olarak da kendini adlandıran ünlü kolonya üreticisi "Eyüp Sabri Tuncer" markası, Sabahattin Tuncer tarafından büyütülmüştür. Sabahattin Tuncer'le gerçekleştirilen ve yaklaşık 1 saat 40 dakika süren görüşmenin çözümlemesi, kendisine ait 1440 kelimedenden oluşmaktadır. Kendisinin yazımını 1996 yılında tamamladığı basılmamış kitap ise, 256 sayfa ve 19 bölümdür (**Şekil 1**). Kendisiyle yapılan görüşmenin içeriğiyle örtüşen kitabın giriş bölümü ise, 1749 kelimedenden oluşmaktadır (**Şekil 2**). Hem görüşme hem de ilgili kitap bölümünde, kolonya ile ilişkili olan ve araştırmacılar tarafından temalarla ilişkili olarak değerlendirilen kelimelerin sıklıkları **Tablo 1**'de yer almaktadır.

Şekil 1. 19.04 2013 tarihli görüşme

Şekil 2. 1996 yılında, Sebahattin Tuncer'in hazırladığı kitap

Tablo 1. Kolonya ile ilgili kelime sıklık tablosu

Kelime	Derinlemesine görüşmedeki frekans	Oransal frekans	Kitabın incelenen bölümündeki frekans	Oransal frekans
Alkol	5	0,347	11	0,628
Bilim	3	0,208	2	0,114
Esans	6	0,416	29	1,658
Formül	9	0,625	3	0,171
Kalite	4	0,277	7	0,400
Koku	16	1,111	36	2,058
Kolonya	20	1,388	39	2,229
Sağlık	7	0,486	5	0,285
Ticaret	4	0,277	3	0,171
Toplam	74	5,135	135	7,714

Derinlemesine görüşmeden (DG) elde edilen bulgular ve incelenen kitap bölümünde (KB) “kolonya”dan (%1,39 DG - %2,23 KB) sonra, sıklık açısından “koku”nun (%1,1 DG - %2,05 KB) geldiği görülmektedir.

Hem görüşmede hem de ilgili kitap bölümü; kolonya özelinde incelendiğinde; Tuncer'in ve ailesinin kolonyaya verdiği emek, kolonyanın üretim süreci, önemi ve kullanımı temaları ortaya çıkmaktadır. Bu temalarla ilişkili hem derinlemesine görüşme (DG) hem de kitap bölümündeki (KB) ifadeler aşağıda yer verilmektedir.

Tuncer'in ve ailesinin kolonyaya verdiği emek

Tuncer'in babası Eyüp Sabri Tuncer'in, 1920'li yılların başında temellerini attığı kuruluşun kolonya üretimine geçişine kitapta yer verilmektedir.

“İş hayatında Atatürk'ün “Yeni Türkiye Devleti temellerini süngü ile değil, süngünün dahi dayandığı iktisadiyatla kurtulacaktır.” düsturunu kendisine şiar edinmiş, yerli imalatın sürümü yolunda çok çaba sarf etmiş, 1933 yılında işine kolonya imal ve satışını da eklemiştir.” (KB)

Firmanın mevcut konumuna ulaşmasında büyük emekleri olan Tuncer, formülasyon geliştirmeden üretime kadar pek çok aşamayı bizzat öğrenerek uygulamaya geçirdiğini dile getirmiştir.

“Severek yapıyordum. Kutuların çizilmesi, kutulardaki dizayn, etiketin yapılması. Hepsini ben yaptım.” (DG)

“Araştırmacıydım ben. Araştırmalara girdim. Kolonya yapıyor, onun dibinde ne var bilimsel olarak? Onu bulmaya çalıştım. Türkçe hiçbir şey yok. İstanbul'da sahaflardan bu kitapları (Eski kitaplarını gösterirken – Şekil 3) buldum.” (DG)

“Bu heves meselesi, sevgi. Bu bambaşka bir şey. Bu gibi şeyler aşktır. Sonra bilimsel çalışacaksın, kayıtlı çalışacaksın.” (DG)

Şekil 3. Sabahattin Tuncer'in kitapları

Kolonyanın üretim süreci

Kolonya üretiminde formülasyonun önemini vurgulayan Tuncer, üretim sürecinde de bunun önemini dile getirmiştir.

“... hammaddelerini yaparak yahut onları temin ederek formüller meydana getiren kolonyacıdır. Ama Avrupa'dan gelmiş bir hammadde değil mamul bir kokuyu, alkol-su ile karıştırıp süzmek, şişelere doldurmak şerbetçiliktir.” (DG)

Kolonya üretimine ilişkin, Tuncer'in vurguladığı önemli noktalardan biri, kullanılan alkolün derecesidir.

“Bize göre limon kolonyası 80 dereceden daha yüksek olmamalıdır. 80 derecede alkol buharlaşırken kendi özel kokusunu veremez.” (KB)

Kolonyanın tanımı ve önemi

1996 yılında yazımı tamamlanan kitapta kolonyanın tanımı şöyledir:

“...kolonyaları “Esansların, sulandırılmış etil alkoldeki çözeltileridir” şeklinde tanımlamak mümkündür.” (KB)

Tuncer tarafından kolonyaya verilen önem, kitabında net bir şekilde ifade edilmiştir:

“Toplumun çok tükettiği mamullere ilgi göstermesi doğaldır. Kozmetiklerin sağlıkla ilgisinden ötürü yapıcının bu ilgiye saygı göstermesi görevidir. Bu görevi yerine getirirken sunduğumuz bilgiler, araştırmaya saygılı ve doğruyu öğrenmek isteyenler için önemlidir” (KB)

Tuncer'e göre kolonyanın sağlıkla ilişkisi kitapta şu şekilde yer almaktadır:

“Kolonyalar kozmetiklerden en önemli olanıdır. Güzel kokularından ötürü ruhsal, koruyucu olmasından dolayı bedensel olarak insan sağlığına faydalıdır.” (KB)

Kolonyanın sahip olduğu özelliklerden dolayı sağlıkla ilişkisini vurgulayan Tuncer, denetim sürecinin de sağlık otoriteleri tarafından yapılması gerektiğini dile getirmiştir.

“...Ben dedim nereye bağlı olabilirim? Sağlık Bakanlığı'na. Bence, Sağlık Bakanlığı'ndan başka hiç kimse beni kontrol edemez. Orada bunu anlattım, sahip çıktılar. Kullanılan maddeler itibariyle sağlıkla ilgili. Sağlığa zararlı maddeler var.” (DG)

Kolonyanın kullanımı

Türk kültüründe kolonya kullanımının yeri ile ilgili, kitabın incelenen bölümünde yer alan ifadeler ise hem ferahlatıcı olarak hem de sağlık alanında kullanımına yöneliktir.

“Kolonya ülkemizde, diğer ülkelere nazaran pek fazla kullanılır. Bu da halkımızın güzel kokuları çok sevmesinden ileri gelmektedir. Günlük hayatımızda ferahlatıcı, uyarıcı, romatizma, egzama, böcek sokması, kaşıntıları giderme ve antiseptik olarak basit iyileştirici amaçla da tüketilir. Bugüne kadar kaliteli olsun, kalitesiz olsun insan sağlığına zararı dokunmuş kolonyalara rastlandığı duyulmamıştır. Yıllarca imal ve satışını yapan şahıslarda en ufak bir belirti olmadığı gibi bu mesleğe has bir hastalık da saptanmamıştır.” (KB)

Kolonyanın güzel kokusunun kullanımdaki etkisinin tanıtım açısından da önem taşıdığını belirten Tuncer, görüşme sırasında şu ifadelerle yer vermiştir.

“Kokuyu nasıl tanıtırısın? İzah edemezsin ki... Limon kolonyası yahut diğer leylak kolonyası, koklayacaksın, güzel bir şeymiş diyeceksin. O zaman dışarıdan getirtiyordu. Dışarıdan da kalite geliyor. Yüksek fiyatlısı güzel kokar.” (DG)

Tuncer, görüşmede ayrıca firmanın şu anki faaliyetlerinin oğlu Engin Tuncer tarafından, büyük bir özenle, gelişerek sürdürdüğünü dile getirmiştir.

Tartışma

Ülkemizde, kozmetik alanında üretilen başlıca ürünlerden olan kolonya aynı zamanda önemli bir pazara sahiptir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre; 2005 yılında 3,5 milyon litre kolonya üretimi yapılmış ve 2008 yılında 430 firmada üretim gerçekleşmiştir. Ayrıca, 2007 yılında 430 113 litre olan kolonya ihracatı ise, 2017 yılında 1982,4 tona yükselmiştir.^{20,31 20,31} S. Tuncer ile yapılan görüşmede de kolonya pazarının yıllar içindeki gelişimi dile getirilmiştir.

Güzel koku verici olmasının yanı sıra, temizlik amacıyla da kullanılan kolonya, kültürel tüketim alışkanlıkları nedeniyle de tercih edilmektedir.³²

Kolonyanın içerdiği güzel kokuları oluşturan esansların kolonya üretiminin temel taşlarından biri olduğu Sabahattin Tuncer tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca kolonya, hem kokusu hem de kullanım alanlarıyla, Türkiye'nin resmi sembollerinden biri olarak görülmektedir.³³

Kolonyadan sağlık alanında da farklı şekillerde faydalanıldığı bilinmektedir. İlk bulunduğu zamanlarda kozmetik yönü ile değil, tıbbi özellikleri ile öne çıkan kolonya, sindirim sistemi rahatsızlıklarında şeker üzerine damlatılarak alınmış, antiseptik özellikleri nedeniyle ağız çalkalama ve yara bakımında kullanılmıştır.¹⁴

Bununla birlikte, geleneksel uygulamalarda diş ağrısı, kulak ağrısı ve böcek ısırması gibi çeşitli sağlık sorunlarında kolonya kullanımına rastlanmaktadır.³⁴ Çalışmada yer verilen derinlemesine görüşme bulgularında da kolonyanın daha çok sağlıkla ilgili bir ürün olduğu, hatta gerekli kontrollerin Sağlık Bakanlığı tarafından yapılması gerektiği belirtilmiştir.

COVID-19 pandemisi sürecinde kullanımı çokça gündeme gelen kolonya, gerek resmi otoriteler gerekse toplumun farklı kesimleri tarafından haricen tüketilmesi teşvik edilen bir ürün haline gelmiştir.³⁵ Ayrıca, Koronavirüs enfeksiyonuna sebep olan SARS-COV-2 virüsünün de %70 ve üzeri alkol içeren preparatlarla inaktive edildiği çalışmalarla gösterilmiştir.³⁶ Bu açıdan incelendiğinde, COVID-19 pandemisinde kolonyanın dezenfektan özelliği taşıması için %70'in üzerinde alkol içermesi gerekliliği, hem S. Tuncer'le yapılan görüşmede, hem de S. Tuncer'in yazdığı kitapta da belirtildiği şekilde, onu parfümden ayıran özelliklerden biri olarak ön plana çıkmıştır.

Sonuç

Dünyanın pek çok yerine ihraç edilen Türk Kolonyaları, kültürel bir sembol olmalarının yanı sıra güzel koku içerikleri ve temizleyici özellikleri nedeniyle, günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası olarak varlıklarını sürdürmektedir. Kolonyanın bugüne gelmesini sağlayan kişilerin gösterdikleri çabalarla, geleneksel değerine sahip çıkmak mümkün olmuş, özellikle toplumsal önem taşıyan olaylarda temizlik alanında farklılaşan özelliği ile bu değer daha ileriye taşınmıştır. Gelecek dönemlerde, ürün ile marka çeşitliliğinin ve gelişen çalışmaların etkisiyle gerek Türkiye'de gerek dünyada, kolonyanın daha sık adı duyulan bir ürün olacağına inanılmaktadır.

Bilgi

19.04.2013 tarihinde Eyüp Sabri Tuncer'in Lalahan/Ankara'daki tesislerinde gerçekleşen görüşmede,engin bilgi ve tecrübelerini araştırmacılarla paylaşarak, bilgi birikiminin daha geniş kitlelere ulaşmasını destekleyen merhum Sabahattin Tuncer'i (1923-2016) saygıyla anıyoruz.

Bu çalışmada yer verilen görüşmenin kısa raporu, 2013 yılında Gaziantep'te düzenlenen 8. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir.

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Bilge Sözen Şahne: Tasarım, denetleme, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Leyla Yumrukaya: Organizasyon, kaynak taraması, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Selen Yeğenoğlu: Fikir, tasarım, denetleme, veri toplama ve işleme, analiz ve yorum, kaynak taraması, makale yazımı, eleştirel inceleme.

Kaynaklar

1. Moeran BB. Cultural Production, Creativity and Constraints Keywords 2009;(November):1–24.
2. Blanco-da F. Cosmetic Special Topic Beauty and the Body: The Origins of Cosmetics. 1999;1196–204.
3. Lucas A. Ancient Egypt. J Egypt Archaeol 1930;16(1–2):41–53.
4. Çomoğlu T. Kozmetikler. Marmara Pharm J 2012;16:1–8.
5. Azak Sungur S, Sözen Şahne B, Yeğenoğlu S. Kozmetik Ürünlerin Tarihçesi, Ürün Tanıtımlarının Yasal Durumu ve Tüketici Davranışı Açısından Değerlendirilmesi. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi 2018;8(3):191-197.
6. Tuncer S. Eyüp Sabri Tuncer, EST Eyüp Sabri Tuncer Kimya-Gıda-Ambalaj Sanayi Anonim Şirketi Ankara. 1996.
7. Akın L. Jenerik Marka İsimlerinin Oluşumu Ve TDK Sözlüğüne Giriş Şekilleri. Journal of International Social Research 2014;7(31):19-28.
8. Troyansky DG. Beauty Imagined : A History of the Global Beauty Industry . By Geoffrey Jones Oxford : Oxford University Press, 2010; 233–5.
9. Touw MIA. Roses in the Middle Ages. Economic Botany 2013;36(1):71–83.
10. Pons-Guiraud A. Progrès en Dermato-Allergologie. Dijon: John Libbey Eurotext; 2002.
11. Gâdea Ş, Anamaria Vătcă SV. The History and Use of Perfume in Human. Agric Sci Pract 2017;4(3):161–6.
12. Britannica. Cologne [Internet]. [cited 2021 Jan 5]. Available from: <https://www.britannica.com/art/cologne>
13. Roudnitska E. Le Parfum (6th Edition). Paris Presses Universitaires de France; 2000.
14. SkyLife. Bir Damla Ferahlık Kolonya. 2021 [cited 2021 Jan 7] Available from: http://promotion.turkishairlines.com/documents/thy/skylife/archive/tr/2001_4/konu5.htm#1
15. Kılıçer M. Osmanlı'dan Cumhuriyet Dönemine Türkiye'de Koku Endüstrisi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Yüksek Lisans Tezi; 2019.
16. Carrement Belle Perfumes [Internet]. [cited 2021 Jan 5]. Available from: <https://www.carrementbelle.com/en/>
17. Yentürk A. İlk Yerli Parfümör - Ahmet Faruki Osmanlı Kolonyası. Tar ve Bilim [Internet]. [cited 2021 Jan 7]. Available from: <https://www.tarihvebilim.com/ilk-yerli-parfumor-ahmet-faruki-osmanli-kolonyasi/>
18. Scatena J. Turkey's unique hand-sanitising method. BBC Travel 2021;1–25.
19. Rose L, Noe N De. A Smelling Trip into the Past: The Influence of Synthetic Materials on the History of Perfumery 2008;5:1137–46.
20. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. Türkiye Kozmetik ve Temizlik Ürünleri Sanayi Raporu/2017. Ankara; 2018.
21. Selin Kolonya. 1912 - Altın Damlası [Internet]. [cited 2021 Jan 10]. Available from: <https://www.selin.com.tr/Hakkimizda>
22. JCR Kozmetik Perakende Mağazacılık Ticaret A.Ş. Hakkımızda [Internet]. [cited 2021 Jan 16]. Available from: <https://www.rebul.com/hakkimizda>
23. EST 1923 Perakende ve İnteraktif Mağazacılık Tic. Ltd. Şti. Tarihçe [Internet]. [cited 2021 Jan 16]. Available from: <https://www.eyupsabrituncer.com/tarihce>
24. Haber Merkezi. Pereja'nın ismi sahibinin üç çocuğunun adından geliyor [Internet]. [cited 2021 Jan 10]. Available from: <https://www.ekopara.com/foto-galeri/pereja-nin-ismi-sahibinin-uc-cocugunun-adindan-geliyor>
25. Pereja ileri Kimya Sanayi A.Ş. Hakkımızda [Internet]. [cited 2021 Jan 10]. Available from: <https://www.perejastore.com/Sayfalar/hakkimizda-13/>

26. World Health Organization. World Health Organization Model List of Essential Medicines, 21st List. Geneva; 2019.
27. Centers for Disease Control and Prevention. Recommendations of the Healthcare, Infection Control Practices Advisory Committee. Centers for Disease Control and Prevention Guideline for Hand Hygiene in Health-Care Settings [Internet]. [cited 2021 Jan 10]. Vol. 51. 2002. Available from: <https://www.cdc.gov/mmwr/PDF/rr/rr5116.pdf>
28. Centers for Disease Control and Prevention. Chemical Disinfectants [Internet]. Guideline for Disinfection and Sterilization in Healthcare Facilities. [cited 2021 Jan 10]. Available from: <https://www.cdc.gov/>
29. Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık; 2016.
30. Bilgin N. Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi. Ankara. Siyasal Kitabevi; 2014.
31. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. Türkiye Kozmetik ve Temizlik Sanayii Ürünleri Sektör Raporu. Ankara; 2008.
32. Gürgen A, et al. Evaluation of Olive and Date-plum Tree Heartwoods' Essentials Oils' in Cologne Production and Determination of Consumer Attitudes. Turkish J Life Sci 2018;3(October):267–71.
33. Öğütlü H. Turkey's response to COVID-19 in terms of mental health. Ir J Psychol Med 2020;37(3):222–5.
34. Ünsal A. Türk Kültüründe Geleneksel Hasta Bakımı: Anadolu Örneği. Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg 2019;53(9):1689–99.
35. Dushime CE, Hashemipour S. The Psychological Effect of the COVID-19 Pandemic in Turkey and the World at the Context of Political Psychology. Eurasian J Res Soc Econ 2020;7(6):75–86.
36. Leslie RA, Zhou SS, Macinga DR. Inactivation of SARS-CoV-2 by commercially available alcohol-based hand sanitizers. Am J Infect Control 2020;1(2):19–21.